Gadyr gijesi haçan bolýar we ol gijäni nähili geçirmeli?

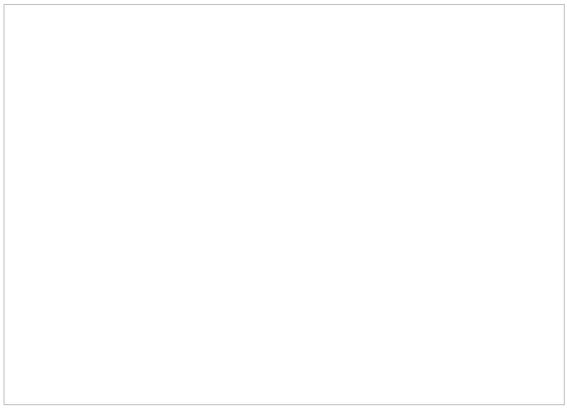

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede salat we salam bolsun.

On bir aýyň soltany hem soňuna ýakynlaşdy. Bu aýyň içinde iň möhüm soňky on güni başlaýar. Bu on günüň içinde özüňi ybadata berip igtikafa girilýär we has köp ybadat etmäge çalyşylýar. Bu on günüň içinde Kuran-Kerimiň indirlip başlan gijesi, müň aýdan haýyrly we ol gije perişdeleriň inýän gijesi bolan gadyr gijesi bar. Bu makalamyzda gadyr gijesiniň näçinçi gijediginiň üstünde durup we ol gijäni nähili geçirmelidigini musulman doganlarymyza, uýalarymyza ýatlatmagy niýet etdik.

Uly alym Şeýh Ibn Jibrinden (rahimehullah) gadyr gijesi näçinji gije, bir gijeden başga gijä geçýärmi we onuň (soňky or günüň içinde) gizlenmeginiň hikmeti näme? diýip, soralanda.

Şeýh Ibn Jibrin şeýle jogap berýär:

Bu gijäni belli etmek barada alymlar ihtiläf etdiler. Hadysçy Ibn Hajer (rahimehullah), Fethul-Bäri atly kitabynyň Oraza bölüminiň soňunda gadyr gijesiniň wagtyny belli etmek barada alymlaryň kyrk alty garaýyşyny ýatlap geçdi we şeýle diýdi: "Bu garaýyşlaryň içinde iň köp kabul edilýäni, soňky on günüň täk gijelerinde bolmagy we her ýyl bir gijeden başga gijä geçmegidir/ üýtgemegidir. Soňky on günüň täk gijelerinde bolmagy umyt edilýär. Ymam Şafigiýe (rahimehullah) görä 21-nji ýa-da 23-nji gijesinde bolmagy umyt edilýär. Jumhura (ýagny alymlaryň köplügine) görä ýigrimi ýedinji gijesi bolmagy umyt edilýär. Alymlar (gadyr gijesiniň soňky on günüň içinde gizlenmeginiň hikmeti barada şeýle) diýdiler: Gadyr gijesiniň (soňky on günüň içinde) gizlenmeginiň sebäbi ynsanlar ol gijä gabat geljek bolup, köp ybadat etmekleri üçindir. Eger gadyr gije anyk belli edilen bolsady, ynsanlar diňe ol gije ybadat ederlerdi."[1]

Görüşimiz ýaly gadym alymlardan, hadysçy Ibn Hajer el-Askalani alymlaryň içinde bütin barlag we derňewlerden soňra iň köp kabul edilýän garaşýyşyň, gadyr gijesiniň Ramazan aýynyň soňky on gününiň täk gijelerinde bolup, her ýyl bir gijeden başga gije üýtgeýändigini aýtdy.

Onda şeýle sorag sorap bileris: Näme üçin her ýyl wagty üýtgäp durýan bolsa, kalendarlarda her ýyl diňe 27-nji gijesi görkezilýär? Bunyň asly barmy? Ýa-da ýokarda alymlaryň köplüginiň kabul eden garaýyşy ýagny 27-gijesi bolmagy umyt edilýänligi üçin anyk görkezilýärmikä?

Bu soraglara ýeterlik jogaby Şeýh Ibn Useýmin (rahimehullah) berýär. Çünki oňa şeýle sorag berilýär:

Sorag: Käbir musulmanlar Ramazan aýynyň 27-nji gijesini gadyr gijesi diýip, atlandyrmagy adat edindiler? Bu (ýagny diňe 27-sini gadyr gijesi diýip) çäklendirmäň, asly barmy? Bunyň delili barmy?

Jogap: Hawa bu çäklendirmäň asly bar. Sahyh Muslim (hadys kitabynda) Ubeý bin Kabdan (radiAllahu anh) rowaýa edilen hadysda, gelişi ýaly gadyr gijesiniň 27-nji gijesinde bolmagyna garaşylýar. Emma alymlaryň içinde bu barada gelen kyrka ýakyn garaýyşlaryň içinde iň köp kabul edilýän garaýyş: gadyr gijesiniň soňky on gününde we hususanam soňy ýedi günüň içinde bolup biljegidir. Bu 27-nji gijede bolup biler, 25-nji gijede bolup biler, 26-njy, 24-nji gijelerde bolup biler.

Şonuň üçin hem bir kişiniň bu gijäniň faziletinden we sogabyndan mahrum galmazlygy üçin her gije amal etmelidir. Allah Tagala şeýle diýýär: **"Biz ony (Kurany) mübärek gijede indirdik...."** [2]

Ýenede Allah Tagala: **"Şübhesiz biz ony (Kurany) gadyr gijesinde indirdik. (Eý Muhammed sallallahu aleýhi we sellem), gadyr gijesiniň nämedigini sen nirden bilersiň? Gadyr gijesi müň aýdan haýyrlydyr. Ol gijede buýruklar we Robleriniň izni bilen perişdeler we Ruh (Jebrayl) ýere inerler. Ol gije dañ atýança aman-esenlikdir."**[3] diýýär.[4]

Başga bir soragda Şeýh Ibn Useýminden şeýle soraýarlar:

Sorag: Käbir adamlar (diňe belli bir gijäni) gadyr gijesi diýip, niýet edip ol gijäni namaz we ybadat bilen geçirýärler we Ramazan aýynyň başga gijelerinde ybadaty terk edýärler. Beýle etmek dogrumy?

Jogap: Ýok, beýle etmek dogry däl. Çünki (gadyr) gije üýtgäp biler. Bu barada gelen ençeme hadysyň habar berişi ýaly bu gije 27-nji gijede bolup biler, başga bir gijede bolup biler. Pygamberimizden Sahyh Buharide (sallallahu aleýhi we sellem) şeýle hadys rowaýat edilýär: **"Bir ýyl maňa gadyr gijesi görkezildi. Ol gije 21-nji gijesidi."**

Şonuň üçin bir kişiniň gadyr gije bolup biler diýip, garaşylýan belli bir güni gadyr diýip belläp we diňe ol gijäni ihýa etmegi dogry däldir. Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) sünnetine iň laýygy, Ramazanyň soňky on gününi ihýa etmäge çalyşmakdyr..[5]

Görüşimiz ýaly gadyr gijesini Ramazan aýynyň soňky on gününiň täk gijelerinde gözlemeli. Soňky on günüň gijelerinde gadyryň gizlenmeginiň hikmeti bolsa, ynsanlaryň ol gijä gabat geljek bolup, köp ybadat etmekleri üçindir. Eger gadyr gije anyk belli edilen bolsady, ynsanlar diňe ol gije ybadat ederlerdi we başga gijelerde ybadaty taşlarlardy.

Gadyr gijesini nähili geçirmeli?

Alymlaryň guramsyna şeýle sorag berildi:

Sorag: Gadyr gijesini nähili geçirmeli? Namaz ýa-da Kuran okamalymy? Ýa-da Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) ömür beýanyny okap, wagyz we ögüt-ündeg etmelimi? Mesjitde gutlamalymy?

Jogap:

1-Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) Ramazanyň soňky on gününde başga gijelerine garanyňda has köpräk namaz kylmaga, Kuran okamaga we köp doga-dileg etmäge çalyşardy. Buhari we Muslimiň Aýşe enemizden (radiAllahu anha) rowaýat eden hadysynda: **"Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) Ramazanyň soňky on güni başlanda gijelerini ihýa ederdi** (ýagny namaz, ybadat, zikir, doga-dileg bilen geçirerdi)**, maşgalasyny hem turuzardy we has köp** (amal) **etmäge çalyşardy."** Ahmed we Muslimiň rowaýatyna görä:**"Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) soňky on günde, galan günlere garanyňda has köp (amal) ederdi."**

2-Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) ynsanlara ynanyp we sogabyny Allah Tagaladan garaşyp, gadyr gijesini tagat-ybadat, doga-dileg, zikir bilen geçirmegi ündärdi. Ebu Hureýreden (radiAllahu anh) rowaýat edilen hadysda, Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) şeýle diýýär:

"**Kim iman edip we sogabyny Allahdan garaşyp gadyr gijesini ihýa etse,** (ýagny zikir, doga-dileg, ybadat bilen geçirse)**, Allah onuň geçmiş günälerini bagyşlar."** (Ibn Mäje we başgalar) Bu hadys gadyr gijesini ihýa etmekligine delildir.

3-Gadyr gijesinde edilýän doga-dilegleriň iň üstüni Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem, Aýşe enemize (radiAllahu anha) öwreden dogasydyr. Tirmiziniň rowaýat eden sahyh hadysynda Aýşa enemiz şeýle diýdi: Men: Eý Allahyň Resuly! Eger bir gijäniň gadyr gijesidigini bilsem, nähili doga-dileg edeýin, diýdim? Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) şeýle diýdi: **"Allahumme inneke afuwwun, tuhibbul awfe fa'afu anniý: Allahym sen bagyşlaýyjysyň, bagyşlamagy söýersiň, meni bagyşla"** diýip doga et!

4-Ramazan aýynyň belli bir gijesine anyk gadyr gije diýmek üçin delil gerekdir. Emma soňky on günüň täk gijeleri, başga gijelerinden has köpräk gadyr gijesi bolmaga mynasypdyr. 27-nji gijesi bolsa, gadyr gijesi bolmagyna has laýykdyr (ýagny gadyr gijesi bolmagy ähtimaldyr). Çünki muňa yşarat eden hadyslar bardyr.

5-Bu gijede edilýän bidgatlar barada aýtsak, bular ne gadyr gijesinde ne-de başga gijelerde etmek jaiz däldir. Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) bidgatlar barada şeýle diýýär: **"Kim biziň dinimizde bidgat çykarsa, ol inkär ediler."** Başga rowaýatda: **"Kim biziň buýurmadyk (öwretmedik) amalymyzy etse, ol inkär-red ediler."**

Ramazan aýynyň käbir gijelerinde edilýän (üýşmeleňleriň) gutlamalaryň dinde aslynyň bardygyny bilmeýäris. Iň dogry ýol Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) ýoludyr. Işleriň iň ýamany soňradan tapylan bidgatlardyr.[6]

Bu gijede edilýän bidgatlar we ýalňyşlyklar her ýurtda dürli-dürlidir. Biziň halkymyzyň içinde gadyr gijesi barada köp duşulýan ýalňyş ynanjyň biri: Bu gijede Hydyryň (aleýhis salam) bir garry adam sypatynda gelýändigine ynanmakdyr. Bunyň dinimizde asly ýokdur. Allah Tagala bize gadyr gijesinde perişdeleriň we Ruhyň (Jebraylyň) gelýändigini we bu gijäň alamatlaryny habar berendir.

Başga bir ýalňyşlyk bolsa, bu gije diňe ýatman, ukysyz galmak bilen ýa-da iýmek-içmek, kino görmek, dereksiz gep-gürrüň bilen geçirilýändigidir. Bu zatlaryň hemmesi ýalňyş bolup, gadyr gijesiniň gadyryny bilmezlikdir. Ýokarda-da belleýişimiz ýaly gadyr gijesinde edilmeli zatlar bellidir. Bu gijäniň 83-ýyldan haýyrlydygy, Kuran-Kerimde habar berildi. Eger günümizde köp kişileriň 70-ýaşa ýetmän ölýänlerini göz öňünde tutsak, bu möhlet bir ynsanyň ömründenem köpräk wagt bolar. Hatda seksen üç ýyl ýaşaňda-da ol ýyllaryň hemmesini ybadat bilen geçirmek gaty kyn işdir. Emma Allah Tagalanyň bu ymmata beren nymgaty gadyr gijesinde ediljek ybadatlar, esse -esse sogaplydyr! Elbetde akylly bir musulmanyň bu gijäni dereksiz iş bilen geçirmegi mümkin däldir.

Möhüm bellik:

1-Täk gijeleri Hijri kalendaryna görä belli edilýändir.

2-Mysal üçin hepdäniň bazar güni Ramazan aýynyň ýigrim altysy bolsa, birinji günem ýigrimi ýedisi bolsa, gadyr diýip ihýä edilýän gije bazar gününden birinji güne geçýän gijedir.

Allah Tagaladan ählimize gadyr gijä gabat gelip, doga-dileglerimiz kabul etmegini dileýäris. Ähli musulman ymmatyny husasanam biziň watanymyzy we halkymyzy öz penasynda gorap we gollap saklamgyny dileýäris. Ämin!

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede salat we salam bolsun.

1-Ibn Jibrin, Fetawa es-Siýam, sahypa 118-119.

2-Duhan 44/ 3.

3-Kadr 97/1-5.

4-Fetawa libni Useýmin, Kitabu'd-Dawe, 1/204-205.

5-Ibn Useýmin, Fykhu'l-Ybadat, sahypa 207.

6-Fetawa el-Lejnetud-Daimetu li'l-Buhusi'l-Ilmiýýeti we'l-Ifta, Fetwa No: 2392.